

BERT BUKMAN

Het slagveld

De lange weg naar het
kabinet-Rutte

MEULENHOF

Inhoud

Inleiding	7
De hoofdrolspelers	10
EERSTE BEDRIJF	15
Het afscheid	17
Een hardnekkige weigering	25
Twaalf kilometer buiten Kamp Holland	34
Opkomst en ondergang van de Verlosser	42
Nieuwe banen en linkse hobby's	51
'Ons past bescheidenheid'	61
Mark Rutte op weg naar de macht	71
De kansen van Paars Plus	79
Job Cohen laat los	87
TWEEDE BEDRIJF	99
De verstoorde vakantie	101
Lubbers doet een stapje terug	111
Ondertussen in Denemarken	120
De ferme wil om het eens te worden	126
'Natuurlijk ben ik bang'	140
De kaasschaaf in de praktijk	149
'Wees waakzaam, volhard in het geloof'	161
Een links regeerakkoord	170

Het lijden van Ab Klink	175
Drie brieven op dezelfde dag	185
Voor en achter de deur	196
DERDE BEDRIJF	205
Een besluit op verkeerde gronden	207
Tjeenk Willink en Ground Zero	214
Wilders vs Beatrix: hard tegen hard	222
De tweede ronde, nu met Ank Bijleveld	229
Animal cops en andere details	235
Erger dan de langste zelfmoordbrief	242
Tweemaal nee, bij de F en bij de κ	248
Een foutje in de regie	254
Gecontroleerde chaos in de Rijnhal	258
De laatste hindernissen en dan: het bordes	265
Epiloog	271
Verantwoording	277
Woord van dank	281
Personenregister	283

INLEIDING

De verlenging van de WK-finale heeft nog maar vijf minuten te gaan, als het Nederlands elftal een vrije trap krijgt toegekend, niet ver van het strafschoopgebied van de tegenstander. Wesley Sneijder doet een manmoedige poging om te scoren, maar via een verdediger en de handen van de Spaanse keeper Casillas passeert de bal de achterlijn.

Een zuivere corner, dat zien de 94.000 toeschouwers in het voetbalstadion in Johannesburg direct, evenals de 700 miljoen televisiekijkers overal ter wereld. Maar de Engelse scheidsrechter Howard Webb ziet het niet. Doeltrap, beslist hij.

Casillas aarzelt geen moment en de bal belandt bij middenvelder Fabregas, die een prachtige assist geeft naar Andres Iniesta. Het diagonale schot laat Maarten Stekelenburg kansloos: 1-0. Het is 11 juli 2010, even voor elf uur 's avonds. Oranje heeft voor de derde keer naast het wereldkampioenschap gegrepen.

De wedstrijd tegen Spanje vindt plaats in de beginfase van de Nederlandse kabinetsformatie. Op de ochtend na de WK-finale praten de onderhandelaars van Paars Plus teleurgesteld na, aan de ovale tafel van de ministerskamer in de senaat, alvorens zij verder vergaderen onder regie van de informateurs Jacques Wallage en Uri Rosenthal. De verkiezingen voor de Tweede Kamer zijn dan net een maand achter de rug, en het is nog niet duidelijk wat het ver-

snipperde politieke landschap zal opleveren, maar met Paars Plus is de eerste serieuze poging om een nieuw kabinet te vormen in ieder geval in gang gezet.

Waar alle onderhandelingen uiteindelijk toe hebben geleid is bekend: het eerste Nederlandse minderheidskabinet sinds mensenheugenis, gedoogd door de leider van een omstreden populistische partij, en met de eerste VVD-premier uit de parlementaire geschiedenis aan het hoofd. Een kabinet dat veel emoties losmaakte en nog steeds losmaakt, bij voor- maar vooral bij tegenstanders. Een kabinet dat volgens sommigen de gewone man een stem zou geven in de Haagse politiek, maar dat volgens veel anderen de maatschappelijke verhoudingen in Nederland ernstig zou verstoren en ons aanzien in de wereld al even ernstig zou beschadigen.

In dit boek wordt de totstandkoming van dit kabinet beschreven. Zonder er een politiek waardeoordeel aan te hechten, maar met oog voor de heftige emoties, de conflicterende belangen, de soms fatale misrekeningen, de schaarse momenten van vreugde en de talloze teleurstellingen van alle betrokkenen.

Als er één ding duidelijk wordt in die optelsom van de gebeurtenissen op het Binnenhof in de zomer van 2010, dan is het wel dat de totstandkoming van het kabinet-Rutte op enkele cruciale momenten een dubbeltje op zijn kant is geweest. De vergelijking met een voetbalwedstrijd dringt zich op: kleine toevalligheden en vergissingen kunnen grote gevolgen hebben.

Als VVD, PVV en CDA op 9 juni 2010 geen 76 maar 74 zetels hadden gekregen, zoals het er op de verkiezingsavond lang naar uitzag, dan was Geert Wilders vrijwel zeker in de oppositie terechtgekomen. Idem als de onderhandelaars van PvdA, D66 en GroenLinks tijdens de gesprekken over Paars Plus hun eigen verkiezingsprogramma iets minder heilig hadden verklaard, en beter hadden geluisterd naar wat de VVD allemaal wél wilde opgeven om dat kabinet mogelijk te maken. Met andere woorden: als ze beter hadden begrepen hoe je dat nu eigenlijk doet: onderhandelen. En ook als

Ab Klink na zijn aftreden als onderhandelaar had geweten dat een middenkabinet met de PvdA weer in beeld was, en om die reden was aangebleven als lid van de Tweede Kamer, was er waarschijnlijk een heel ander gezelschap op de trappen van paleis Huis ten Bosch beland.

Maar zo is het niet gegaan, de geschiedenis is gelopen zoals-ie is gelopen. Spanje werd wereldkampioen, en Nederland kreeg het kabinet dat bij het schrijven van deze woorden nog steeds stevig in het zadel zit. En het verhaal ervan begint op de avond van 9 juni 2010, in het voormalige Haagse buitenhuis dat de officiële ambts-woning is van de minister-president.

DE HOOFDROLSPELERS

MARK RUTTE (Den Haag, 1967)

Partijleider van de VVD en een van de winnaars van de verkiezingen van 9 juni 2010. Wist na lang onderhandelen het eerste kabinet met een liberale premier in bijna een eeuw op zijn naam te krijgen. Was bij zijn aantreden op Ruud Lubbers na de jongste Nederlandse minister-president. Kwam in het eerste jaar van zijn kabinet niet in serieuze problemen, mede dankzij een opvallend ontspannen manier van politiek bedrijven.

GEERT WILDERS (Venlo, 1963)

Partijleider van de PVV en een van de andere winnaars van de verkiezingen. Nam deel aan de onderhandelingen over het kabinet-Rutte en is sinds 14 oktober 2010 gedoogpartner van dat kabinet. Houdt zich sindsdien, tot verbazing van sommige tegenstanders in Den Haag, aan alle tijdens de onderhandelingen gemaakte afspraken. Vraagt in de Tweede Kamer behalve voor de islam steeds meer aandacht voor de monetaire crisis in Europa.

MAXIME VERHAGEN (Maastricht, 1956)

Demissionair minister van Buitenlandse Zaken en fractievoorzitter van het CDA ten tijde van de onderhandelingen over het kabinet-Rutte. Is sinds 14 oktober 2010 de eerste vicepremier die het CDA ooit leverde en minister van Economische Zaken, Landbouw en Innova-

tie. Heeft in zijn partij onvoldoende steun voor het leiderschap, maar treedt bij gebrek aan een andere kandidaat wel als partijleider op.

AB KLINK (Stellendam, 1958)

Tijdens de kabinetsformatie demissionair minister van vws en namens het CDA secondant van Maxime Verhagen tijdens de formatie. Besloot in de nacht van 30 op 31 augustus 2010 terug te treden als onderhandelaar en stapte vervolgens op 6 september op als Kamerlid. Is tegenwoordig hoogleraar aan de Vrije Universiteit en adviseur zorgvraagstukken bij de Nederlandse vestiging van een internationaal consultancybureau.

RUUD LUBBERS (Rotterdam, 1939)

Oud-premier van het CDA, minister van Staat, vertrouweling van koningin Beatrix en eerste informateur van het kabinet-Rutte. Gaf een beslissende wending aan de formatie met zijn besluit om de fractievoorzitters van VVD, CDA en PVV buiten zijn aanwezigheid besprekingen te laten voeren over een minderheidskabinet met gedoogsteun van Geert Wilders. Nam hier later publiekelijk afstand van.

JOB COHEN (Haarlem, 1947)

Beoogd premier namens de PvdA. Was de hoop van zijn partij toen hij in maart 2010 het leiderschap overnam van Wouter Bos, maar wist de verkiezingen net niet te winnen. Nam deel aan de onderhandelingen over Paars Plus. Is sinds 14 oktober 2010 fractievoorzitter van de grootste oppositiepartij in de Tweede Kamer.

ALEXANDER PECHTOLD (Delft, 1965)

Fractievoorzitter van D66. Ontleende zijn verkiezingsoverwinning op 9 juni voor een belangrijk deel aan zijn duidelijke stellingname tegen Geert Wilders. Nam deel aan de onderhandelingen over Paars Plus. Is sinds het aantreden van het kabinet-Rutte een van de meest zichtbare opposenten, maar hielp de regeringspartijen desondanks op beslissende momenten aan een meerderheid.

FEMKE HALSEMA (Haarlem, 1966)

Fractievoorzitter van GroenLinks tijdens de verkiezingen en daarna onderhandelaar in de besprekingen over Paars Plus. Wist geen regeringsdeelname af te dwingen voor haar partij en vertrok in december 2010 uit de Tweede Kamer. Werde opgevolgd door financieel woordvoerder Jolande Sap. Schrijft sindsdien met enige regelmaat voor *de Volkskrant*.

HENK BLEKER (Onstwedde, 1953)

Was tot de verkiezingen van 9 juni secretaris van het partijbestuur van het CDA. Volgde Peter van Heeswijk op als partijvoorzitter a.i. en ontwikkelde zich onverwacht tot een van de matchmakers van het kabinet-Rutte. Is sinds 14 oktober 2010 staatssecretaris op het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

URI ROSENTHAL (Montreux, 1945)

Fractievoorzitter van de VVD in de Eerste Kamer ten tijde van de verkiezingen, en daarna tweemaal informateur. Poogde aanvankelijk een meerderheidskabinet tot stand te brengen van VVD, PVV en CDA en was later samen met Jacques Wallage informateur van Paars Plus. Is in het kabinet-Rutte minister van Buitenlandse Zaken.

HERMAN TJEENK WILLINK (Amsterdam, 1942)

Sinds 1997 vicevoorzitter van de Raad van State, en in die hoedanigheid de belangrijkste adviseur van koningin Beatrix. Was tweemaal informateur, eenmaal in de aanloop naar Paars Plus en eenmaal in de zogenoemde strafronde na het vertrek van Ab Klink als lid van de Tweede Kamer. Gaat begin 2012 met pensioen.

IVO OPSTELTEN (Rotterdam, 1944)

Was tijdens de kabinetsformatie partijvoorzitter van de VVD en speelde als informateur een belangrijke rol bij de formatie van het kabinet-Rutte. Is in dat kabinet minister van Veiligheid en Justitie en een van de grootste leveranciers van beleidsvoorstellen.

JACQUES WALLAGE (Apeldoorn, 1946)

Vertrouweling van PvdA-leider Job Cohen en samen met Uri Rosenthal informateur van Paars Plus. Is sinds zijn vertrek als burgemeester van Groningen in 2009 voorzitter van de Raad voor het Openbaar Bestuur, een adviesorgaan voor de Tweede Kamer en de Rijksoverheid.

ANK BIJLEVELD (IJsselmuiden, 1962)

Was staatssecretaris van Binnenlandse Zaken voor het CDA en nam na het vertrek van Ab Klink diens positie als onderhandelaar bij de formatiebesprekingen over. Is tegenwoordig commissaris van de koningin in Overijssel.

JAN KEES DE JAGER (Kapelle, 1969)

Volgde PvdA-vicepremier Wouter Bos op als minister van Financiën na diens vertrek uit het kabinet-Balkenende IV. Werde vervolgens met ieders instemming namens het CDA bewindsman op hetzelfde departement in het kabinet-Rutte. Laveert in die hoedanigheid behendig in de Europese crisis.

JAN PETER BALKENENDE (Biezelinge, 1956)

Was acht jaar CDA-premier van vier kabinetten. Schreef op 9 juni 2010 de grootste nederlaag van zijn partij in de parlementaire geschiedenis op zijn naam. Droeg op 14 oktober zijn verantwoordelijkheden over aan Mark Rutte. Is sinds april 2011 partner bij adviesbureau Ernst & Young.